

Cédulák XX.

– a kendőben, ha rendesen odateszed magad, megmutatkozik, ki vagy, nem tudsz hazudni... Igaz lehet, de ehhez nem kell föltétlen ezt a japán küzdősportot üzni, ha valami rendkívüli helyzetbe kerülsz, meglátszik, ki vagy. Ez lehet szerelmi konfliktus csakúgy, mint utcai baleset, netán alig fékezhető harag vagy lebírhatalan vágyakozás. Kifelé szokottan úgy viselkedsz, ha jól nevelt vagy – amint elvárják tőled. Ha azonban valami kihoz a sodrodból – könnyen fölrobbansz! Eldurrant az agya – mondják ilyenkor. És tényleg, kibújik leplei alól valódi éned, a talán csak pillanatnyi rövidzár kiváltotta őszinte én! Jó-e ez, vagy rossz? Sokszor megkönnyebbülést okoz, ha lehullik az álarc, bár az elme irányítása alól kiszabadult, érzelmek vezérelte én olykor életveszélyes helyzetet okozhat... A valamit valamiért alapigazsága itt is megmutatkozik: lehetsz őszinte bárkivel, de megfizeted az árát!

– a jövő nem végleges, még alakulhat más-ként, mint várjuk. Keresztény felfogás szerint Isten jelen van a világban, dönthet ránk nézvést kedvezően is, miként minden bizonyal tette ezt már az eddigiekben is számtalanszor, pl. a hidegháború idején elkerülhettük általa az atomháborút. Fékeződhet Földanyánk ember általi pusztítása, valami csoda folytán még túlléphetünk a totális értetlenségen, amely gyötri az embert, és hasonló fordulat révén uralomra juthat a szeretet, ha Isten valami olyat cselekedne, amitől egyszerűen más pályára térne sorsunk – a fohász szavával: meggyógyul az én lelkem. Megkegyelmezhet, megmentheti teremtményeit. Különbözik a semmi közelfi... A mából levont következtetések szerint ez meg ez következik a jövőben, de lehetséges, hogy egészen más történik!

– sajnos a korszakokra kiható Einstein valójában nem volt képes (nem akarta) elfogadni a látható világot. Olyan formáit kereste, amelyek

föltételezhetőek. Jóllehet hangoztatta, hogy Isten nem kockázik (véletlen ellen!). De ugyan miért ne kockázhatott volna? Ki tilthatná meg neki? Miért ne férne bele rendszerébe a véletlen, amely a világ része, és nem a nekünk/általunk nem magyarázható jelenség értelmében? Ha a világ végtelen tér- és időbeli kiterjedésű (s ugyan mi tiltja, hogy ilyen legyen?), akkor az, amit Einstein föltételezett (mert nem dokumentáltan bizonyította hipotéziseit!), éppen lehetséges is! Ám ha egy kicsit csavarunk rajta, akkor a további, nála még csak föl sem vetődött jelenségek fölbukkanása még nyomatékosabban sürgeti a véletlen létezését, lásd az élő szervezetek viselkedését, de az elemi és szubelemi részecskékét is! Ennek elképesztő, kimeríthetetlen formái, amit – tudatlanságunk leplezendő – öröklött tulajdonságoknak mondunk... Arról nem is szólva, lehetséges-e élő szervezetek tulajdonságait az élettelen világgal párhuzamba állítani... és ez ugyanaz-e, mint fordítva? Einstein különben nagyon is mélyen emberi volt, pl. durván bánt első feleségével, fensőbbisége tudatában átlépett környezetén, és így tovább. Talán őt is megkísértette az ember fölötti ember életérzése, hiszen végül is olyan hipotézisei támadtak, mint addig senkinek! Szilárd Leó ugyan legalább olyan nagy koponya volt, és az atombomba előállításában meghatározó befolyással bírt, szemben Einsteinnel, aki egy levelet írt mindössze Rooseveltnek, azt is Szilárd és Oppenheimer unszolására... Sztálin viszont egyszerűen utasította Kurcsatovot, igaz, előtte a KGB majdnem eltette láb alól... Különbözik az ugyan milyen törvényből következik, hogy a marslakók, az atombomba előállítóinak egy maréknyi csoportja budapesti magyar zsidó volt, a Fasori Evangélikus Gimnáziumból? És miképpen magyarázzuk a fejlődés egyetemes eszméjével, hogy egy trópusi gombaféle egy kis szörny, spó-

rái beférkőznek egy bizonyos hangyácskába, a szörnyecske növekedni kezd, átveszi a hatalmat a hangya agya fölött, kifejlődik, felküldi a hangyát egy bokor csúcsára, ott megáll szerencsétlen, kibújik belőle a gomba, mint egy csigaszarv, szét-szórja spóráit, és azok ismét levadásznak egy hangyát... Hol itt a fejlődés? Fölháborító feltételezés, hogy Isten egy angyala játszott ilyen egy hangyával, majd elillant... Mit tudunk mi a világról, és mit pótolunk gyermekes dogmáinkkal...

– nincs apokalipszis, nem is lesz, ráutaló jelek sincsenek – mindezt idegesen mondta egy méretre is hatalmas megmondó ember. Történik ez egy tévébeszélgetésben, ahol akár megengedő módban is lehetne értelmezni a felvetést, de nem, csak kijelentő/parancsolóban értjük egymást. Nincs ilyen, mert nincs! Tudom. Pedig az apokalipszis a keresztény vallás egyik alapvetése, s bár természetesen hitbéli kérdés – egyre közelít. Miért van, hogy milliméternyit sem mozdult el az emberek világképe, a kereszténység, a világvallások tanításai ellenére sem? Miért élünk makacsul, tömegesen különböző világokban, jótányi közeledés nélkül? Európai tömegek számára ismeretlen Jézus tanításainak még körvonalai is, mintha el sem hangzottak volna, mintha soha nem is hallottak volna róluk. Keserves, de csak hinni lehet: talán mégsem reménytelen az ember...

– a születetlen, mondta a rabbi, s elsőre nem is értettem, csak a különös szó ütötte meg a fülem. Azután valami tiszteletlenséget éreztem, hogy miért nem gondoltam az Istenre így korábban. Valóban, nem született és nem hal meg – örökéletű, Ő az Örökkévaló, általa van a kezdet, mindig is így volt, nem Ő kezdődött, általa született a világ, mert megteremtette. Mózesnek mondta, az égő csipkebokorból (ahová Mózes nem merésztel tekinteni, miképpen valamennyien tennénk): **vagyok, aki vagyok**. Kérdezhetsz, lázadhatsz, de csak egyet tehetsz – elfogadod, ha nem érted is, Ő az Isten. Valójában, annyit tudunk róla, amennyit elárult a Szentháromságról is. Ám nem kell gyötrődni megértésével, ránk ennyi tartozik a titokból: fölöttünk vannak. Fölháborító, ha tetszik, de akkor sincs több válasz: mi emberek vagyunk, teremtményei. Általa vagyunk itt, általuk, nyelvtani szabályaink szerint. De mindig is hirdettük: Egy az Isten! Hitünk szent titka, kántál a pap az

oltárnál. És megnevezi a lényeket. Megkísérelni a titkok mögé nézni? Istenhez a szeretet vezet, erővel titkot fejteni – ostobák útja.

– éppen sorba álltam mosóporért, amikor egy férfi odarohant hozzánk, és már messziről ordította: Elmenekült Ceaușescu! Megbukott a diktátor! A férfi rendkívül izgatottan viselkedett, folyt róla a veríték, pedig tél volt. Amint a sor mellé ért, és még mindig kiabált Ceaușescu bukásáról, két ember kiugrott közülünk, megragadták, és befogták a száját! Elvisz a secu, te örült, morogták, és szorították a szerencsétlent. Mi hallgattunk a sorban, és mindenki azt gondolta, a Ceaușescu végét hirdető fazon örült, amit kiabál, lehetetlen. Akkor voltam 12 éves – meséli az emlékező, és én megindultan hallgatom. Előtolakszik a sokad-szorra felöltő kérdés: képes lenne ezt megérteni egy angol, amerikai vagy francia? Nekünk per-sze itthon nem kellett sorba állni '89-ben mosóporért, már '59-ben sem. De attól még jobban hasonlítottak viszonyaink a románokéhoz, mint a Nyugatéhoz. Csak a velünk szembeni értetlenségük nem változott azóta sem...

– Isten léte felől töprenkedni nem istentelen cselekvés. Ő éppen azáltal van hozzánk közel, ha gondolkodunk felőle, keressük Őt, aki mindenütt jelen van, de köznapian még sincs sehol. Jelenlétéről tudni, hozzá fohászolni adomány, melyet talán kiérdemelni sem lehet, csak ajándékként megkapni. Isten a Teremtő, de hallj csodát: fohászokhatsz hozzá, csodálhatod művét, a világot, melynek embertől érintetlen paradicsomi állapotát mi, maiak már nem ismerjük. Megítélni az emberi világot, melyben élünk adatott – túlságosan sokféle összetevő számbavételét követelné. Mi tettük ilyenné, Isten lehetőségeink határain belül szabad kezet adott teremtményének, kezdetektől jelen volt körünkben a gonosz, tulajdon gyöngeségünknek engedve csúszunk rossz irányba, mindig is könnyebb volt elnyomni lelkünk „súgott parancsait” (Kant), utána elégedetten számolni a hasznot, a szaporodjatok, népesítsétek be a Földet útravaló egyszerűen meghaladta a jó élet lehetőségeit, és ölni, rabolni kényszerített – ki tud itt mértéket szabni? Parancs: szeresd felebarátod, mint tenmagad. De ki felebarátom? Minden ember, éljen bárhol a Földön, vagy az értelmes törvények hagyománya rendet tesz a korlát nélküli élet csábítása ellené-

ben... A süllyedő Titanic fedélzetén rendet tartottak a mentőcsónakok használatában. Aligha meglepő, de képtelenek vagyunk a rendrakásra Európában.

– isa pur és homu vogymuk – látjátok feleim, szemetekkel, mik vagyunk, bizony por és hamu vagyunk. Ezt manapság a temetőekben úgy értelmezik, mondja egy bennfentes, ha nem készül el időben a megrendelt urna, akkor beletöltünk más, éppen kéznél lévő halotti port, elvégre – bizony egyformán pur és homu vogymuk... Nincs ebben semmi szörnyű, ma rád jutott a sor, lehet, este már én következem... Az ember addig fiatal, amíg föl sem ötlük gondolatai, érzései mögül az elmúlás. Maradjon is így sokáig, ne töprenkedjünk a rokon urnája portartalmáról... Egyre megy. Jobb nem tudni felőle.

– a „szempontkorlátozás nélküli tudás”, amint régen a filozófiát értelmezték, a globális térben leértékelődött, miként művelői is. Áthelyeződött, más fórumokat talált a véleményformálás, ha TGM belemondja a képernyőbe, mint tette minap: mi is fogadjuk be a rászorulókat, adjunk nekik egy-egy szobát s szelet kenyeret – aligha különbözik javaslata bárki megszólalótól, észre sem veszik. A Facebook ma véleményformálók Hyde Parkja, és látszatra sokkalta demokratikusabb egyenlősdit takar, mint a képernyőre hívott kiválasztottak. Az értelmiségi elit szakember,

neurológus, matematikus társadalomismerete többnyire esetleges. És különben is, mit akarsz tudni? Milyen eligazítást kérsz? A fiatalok tömegei nem kérnek tanácsot – ha igen, nem a hajdani elittől, hanem kortársaiktól. Az előttük járó nemzedékek tagjainak többsége (ha beismeri!) maga is tanácstalan. A tudás áttörte a nemzedéki falat – ezt Marx György (egykori) magyar elméleti fizikus fejtegette a '70-es évek közepén! A kíváncsiság meghatározó szerepéről beszélt, amely ha halványul, az ember nagy bajba kerül. Isten iránti érdeklődésünk és az univerzum iránti közöny (M. Gy. ettől tartott) terjed, mint a ragály. Végre jól akarunk élni, és ehhez nem kérünk lelki jó tanácsokat! Szelényi–Konrád hajdani könyve nem az értelmiség társadalmi vezető szerepét áhította (Platón államát a királyok és filozófusok irányítanák), hanem az értelmiség beépülését a hatalomba... Antall parlamentje erre volt példa, még ha ügynökök tömegei ültek is a bársonyszékekben. Nem tudom, milyen tanácsokat kérhettek P. mestertől, és kik... Jövönkről még mindig az a leginkább megragadó kijelentése számomra, hogy „nincs eldöntve”... Márpedig ez nyomasztó kérdésünk, miként a világ keletkezése (nekem teremtés) és az ember létezésének értelme... Ha ezek nem kérdések, tisztelettel félreállok, de nem kérdezem felőlük hazánk elit értelmiségét, miért is tenném?

